

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 08.12.20

Fragment

(_sjanger, _korttekst) Latin for “bruddstykke”. En ufullstendig tekst. En slags tekstsplint eller “tekstpartikkel”. En samling fragmenter kan oppleves som “istykkerrevne” tekster.

Det finnes ufrivillige fragmenter (tekster som bare er bevart i bruddstykker) og frivillige fragmenter (skapt som “bruddstykker”). Begge deler innebærer ufullstendighet og tilbakeholdelse. Hvert fragment reflekterer kontrasten mellom meningsfattigdom og -rikdom. Diktning med fragmenter kan vise “the multiplicity and fragmentariness of existence” (Waugh 1992 s. 115). Det uforståelige bruddstykket kan fungere som et uttrykk for det usammenhengende, kaotiske i tilværelsen. Diktere som publiserer tekster i form av bruddstykker, har hevdet at “helheten” ikke finnes i menneskelivet heller (Friedrich 1988 s. 33).

Fragmenter er ikke aforismer som skal leses som autonome enheter, men bruddstykker som henviser til en helhet – en helhet som kanskje ikke lar seg framstille som en stor, enhetlig sammenheng (Frank 1989 s. 224). Men uten et blick mot helheten som fragmentet er en løsrevet del av, og som det i prinsippet kan integreres i, er det ikke et fragment (Frank 1989 s. 226).

Fragmentet uttrykker i en estetisk kontekst det åpne, mangfoldige, individuelle, ufullstendige (Loïc P. Guyon i <https://dspace.mic.ul.ie/handle/10395/1794>; lesedato 16.03.20). Fordi et fragment er en “øyeblikksdel” av det uendelige mangfold, blir det en slags allegori over dette mangfoldet (Grimminger 1990 s. 101-102).

“Fragmentet blir bærer av et ønske om å nå hinsides det ordene kan uttrykke, og hinsides det menneskelige og profane perspektiv. Det fragmentariske uttrykk sees da som motsats til en fullstendig og sann totalitet som befinner seg utenfor rekkevidde, og samtidig som en refleksjon av denne helheten. Nettopp gjennom sin ufullstendighet og sine brudd skal teksten nærme seg språkets grense og utgjøre terskelen mot noe annet og større. På denne måten blir fragmentet uttrykk for en metafysisk streben.” (Grøtta 2009 s. 21)

“A literary fragment is a literary work that remains or exists only as a part of the whole that originally existed or was planned. This can refer to a work that was never finished, such as the poem *Kubla Khan* by Samuel Taylor Coleridge. The

term can also be used in reference to literary works that likely were completed, but which remain only in part due to loss of original versions or damage to remaining copies. [...] One common type of literary fragment is a piece of writing that is begun but is not concluded, due to a lack of inspiration or the death of the author.” (<http://www.wisegeek.com/what-is-a-literary-fragment.htm>; lesedato 31.07.12)

“[P]oems which succeed as fragments or as instances of incomplete totality depend for their success on the fact that our drive towards totality enables us to recognize their gaps and discontinuities and to give them a thematic value.” (Culler 1986 s. 171)

Det engelske ordet “analects” (fra gresk “analekta”: “oppsamling”) brukes om en “collection or “gleaning” of miscellaneous literary excerpts or fragments (example: the teachings of the Chinese philosopher Confucius).” (Joan M. Reitz i http://lu.com/odlis/odlis_c.cfm; lesedato 30.08.05)

Den greske filosofen Heraklit, en av de såkalte førsokratikerne, ble i antikken kalt “den dunkle”. Kun fragmenter av hans verk er bevart, og dette letter ikke akkurat forståelsen av en dunkel tenker. “Heraklits bok er ikke bevart. Bare bruddstykker fra den er bevart for oss gjennom at senere forfattere, fra Platon og Aristoteles til de kristne forfatterne Clemens og Hippolyt siterer han.” (Bruno Snell i Heraklit 1989 s. 51) Dette er fire av de bevarte fragmentene:

“Sjelens død er å bli til vann, vannets død er å bli til jord; men vannet vinner liv fra jorden og sjelen fra vannet.” (Heraklit 1989 s. 17)

“De våkne har en eneste felles verden; i søvnen vender enhver seg mot den egne.” (s. 29)

“Alt flyter.” (s. 39)

“Av 10800 solår (= 360 generasjoner) består det Store År.” (s. 45)

Heraklits fragment nr. 56 lyder slik i engelsk oversettelse: “Men are deceived in their knowledge of things that are manifest, even as Homer was who was the wisest of all the Greeks. For he was even deceived by boys killing lice when they said to him: What we have seen and grasped, these we leave behind; whereas what we have not seen and grasped, these we carry away.” Homer skal ikke ha funnet svaret på gåten, og dødd av ergrelse da han fikk vite svaret: lus (Müller 1995 s. 106).

Den greske dikteren Sapfo (ca. 600 f.Kr.) skrev lidenskapelig personlig lyrikk. Hun levde i Mytilene på øya Lesbos i et religiøst-sosialt fellesskap med unge kvinner. Sapphos dikt er nesten kun bevart som fragmenter. Bare ett dikt, en hymne til kjærlighetsgudinnen Afrodite, er bevart i sin helhet. Det er bevart et fragment av et dikt om bryllupet mellom Hektor og Andromake (to personer som er kjent fra

Homers skildring av trojanerkrigen i *Iliaden*). Også andre bryllupsdikt eksisterer i fragment, dessuten et gravskrift for en ung kvinne. I 2004 ble det funnet to fragmenter av Sappfos verk. Den greske dikteren Alkaios' verk er også bare bevart i fragmenter. Fragmenter fra hans diktning der guder som Eros og Afrodite nevnes, har ofte feilaktig blitt tilskrevet Sappfo.

“Sappfo, på den andre sida, er ikkje berre gøymd i ein dunkel epoke; også verka hennar finst i dag einast som fragment. I edisjonsfilologien, som er ein av dei disiplinane Foucault seier er med på å utforma ein forfattarfunksjon, freistar ein såleis å rekonstruera det som er gått tapt i overleveringa. På denne måten kan ein tala om heilt konkrete tomrom, altså lakunar, i tekstene. Alle desse tomromma påverkar lesinga av både forfatarane og tekstene deira. [...] I føreordet til DeJeans mest kjende verk, *Fictions of Sappho*, skriv Catharine R. Stimpson at “ ‘Sappho’ is a magnificent text in fragments” – der den tilsynelatande einskapen er skapt av moderne omsetjarar (1989: xv).” (Per Esben Svelstad i <http://www.masterbloggen.no/wp-content/uploads/2012/02/Per-Esben-Svelstad.pdf>; lesedato 31.07.12)

“Hva er mer forlokkende enn et fragment? Vi leser Arkilokhos og Sappfo og vet at det vi ser, bare er en flik av det som var, av en tapt og dermed ukjent helhet som vi fornemmer fordi delene ikke passer sammen, fordi de en gang har vært bundet sammen av nå forsvunne meningssammenhenger.” (*Morgenbladet* 9.–15. september 2011 s. 34)

“[D]et har blitt funnet et stykke papyrus fra det tredje århundre f.v.t. med to originale dikt av Sappfo! Bare fragmenter og ett fullstendig dikt av sangersken på Lesbos er bevart fra tidligere [...] så selv om ingen av de nye diktene er komplette, utgjør de likevel et betydelig tilskudd til Sappfo-korpuset. Det ene diktet henvender seg til kjærlighetsgudinnen Afrodite, mens det andre er adressert til Sappfos brødre.” (*Klassekampens* bokmagasin 1. februar 2014 s. 2)

Anne Carsons *If Not, Winter: Fragments of Sappho* (2002) viser tydelig at “the significance of Sappho’s accidental lacunae is as important as what’s actually there. The text is at times a blizzard of brackets –

]

]

]

] youth

]

]

]

]

]

]

– each of which represents a word or line or whole stanza that’s disappeared. [...] Brackets are exciting. Even though you are approaching Sappho in translation, that is no reason you should miss the drama of trying to read a papyrus torn in half or riddled with holes, or smaller than a postage stamp – brackets imply a free space of imaginal adventure. [...] Think of Carson’s brackets in *If Not, Winter* as a free space of lyrical adventure and the translation becomes immediately less a document of broken texts than an experiment in trust and imagination [...] Carson has actually made the text ultimately more generous, and in this way has granted readers the pleasure of imagining their own versions of Sappho. [...] Of her 189 fragments, twenty are only one word long, thirteen are only two words long, thirty-three are under five words long, and fifty-nine are under ten. There is in fact so little we know about the poet that upon approaching her work we must at least first acknowledge the extraordinary predicament of having neither text nor context with which to read it. [...] Carson’s translation of the virtual debris of fragment 92 –

]

]

]

]

robe

and

colored with saffron

purple robe

cloaks

beautiful

]

purple

rugs

]

]” (John D’Agata i <http://bostonreview.net/poetry/john-d%E2%80%99agata-stripped-down-sappho>; lesedato 25.03.20)

Den greske dikteren Alkaios fra Mytilene levde på overgangen mellom 600- og 500-tallet f.Kr. I 2017 ble det utgitt en samling av hans tekster på norsk, oversatt av Ulvhild A. N. Fauskanger, en oversettelse kalt *Fragmenter*. Denne boka “fortjener sin tittel med uovertruffen bravur. Fragment 80 består av seks linjer, men bare ordet “stor” har latt seg tyde, resten er markert som lakuner (tomrom) med “...”. I fragment 125 har bare ordet “lidelse” vært leselig, så visst et ladet substantiv, men et spørsmålstegn i parentes gjør leseren oppmerksom på at oversettelsen av det ene bevarte ordet er usikker. [...] disse mystiske restene av mening har fanget interessen til (post-)moderne forfattere som norske Svein Jarvoll og kanadiske Anne Carson, som begge har oversatt den like fragmenterte Sapfo. Å se disse få ordene på boksider pepret med små, svarte prikker – “... ..” – gir oss en følelse av å få være med på litterære utgravninger, en slags betydningsarkeologi, en vandring blant poetiske ruiner som bare så vidt gir antydninger av det store byggverket som må ha stått der en gang.” (*Morgenbladet* 7.–13. juli 2017 s. 45)

“Cornelius Gallus (70-26 f.Kr.) [...] var den første prefekten i det romerske Egypt. Han var den første av de kanoniske kjærlighetslegikerne, og den eneste av dem som kombinerte en embetspolitisk og en poetisk yrkeskarriere. [...] Lycoris er navnet til den utkårede i Gallus’ kjærlighetslegier, som skal ha fylt minst fire bøker. Disse bøkene het sannsynligvis *Amores* [...] Ni av Gallus’ ti bevarte linjer er til gjengjeld de eneste vi har som med en viss sannsynlighet kan være skrevet av forfatteren selv. Funnet av fragmentet ble gjort i 1978 og hører til blant de mest sensasjonelle innenfor den klassiske filologien.” (*Morgenbladet* 20.–26. november 2009 s. 53)

De tyske fragmentdikterne beundret den franske dikteren Sébastien-Roch Nicolas de Chamfort (Didier 1989 s. 121). Chamforts maksimer ble publisert posthumt i 1795, året etter hans død.

I romantikken ble fragment-diktning en sjanger. Det ufullstendige/ufullbyrdete ved et fragment passer ikke inn med Aristoteles’ krav til diktekunst. De tyske romantikerne i den såkalte Jena-kretsen oppfattet fragmentet som et sunt tegn på en krise innen den tradisjonelle estetikken. Målet for romantikerne var det universelle, absolutte verk, der hvert genialt fragment inkarnerer fraværet av og begjæret etter dette totale, men ikke oppnåelige kunstverket (Quinsat 1990 s. 32). I den romantiske “fragmentpoetikken” var det en tydelig fascinasjon for det essensielt ufullbyrdete, for det som er underveis, foreløpig, skisseaktig, eksperimenterende, flyktig.

De tyske romantikerne oppfattet fragmentet som en “uavsluttet tilfeldighetsform, fjernt fra enhver avsluttet orden” og noe som skaper forvirring i enhver systematisk teori (Grimminger 1990 s. 101).

Den tyske romantikeren Friedrich Schlegel skrev: “Et fragment må som et lite kunstverk være nøye avsondret fra den omgivende verden og være fullendt i seg selv som et pinnsvin.” Fragmentet som pinnsvin stikker sine kritiske, provoserende spisser i alle retninger (Schulz 1969 s. 85). Schlegel skrev at fragmentet er et adekvat uttrykk for “vår bevissthets fragmentariske, opprevne form” (sitert fra Frank 1990 s. 69). Han kalte sin filosofi for et “system av fragmenter og en progresjon av prosjekter” (sitert fra Frank 1989 s. 225). Schlegel skrev i årene 1797-98 *Fragmenter om litteratur og poesi* (Frank 1989 s. 124).

Schlegel skrev i perioden 1796-1806 ca. 7500 fragmenter, samlet i verket *Filosofiske læreår*. Han eksperimenterte med motsatte standpunkter og prøvde ut ulike perspektiver, blant annet fra mystikk, skeptisisme, dogmatikk, idealisme, mytologisk naturoppfatning, Fichtes filosofi og Spinozas panteisme (Ernst Behler gjengitt fra Vietta 1983 s. 124-125). Disse perspektivene blir relative når de ses i lys av hverandre, og det styrende prinsippet for denne relativiseringen kalte Schlegel for ironi (Vietta 1983 s. 125). Ironiens vesen er til slutt å stille spørsmål ved seg selv, i form av “ironiens ironi” som Schlegel kalte det i *Om det uforståelige* (1800) (Vietta 1983 s. 126).

Schlegel mente i sin kunstteori at “flykten mot det oändliga har ett komplement som bevarar den skapande poesin i det ändliga; detta komplement är kritiken som en ‘poesi om poesin’. Att vara kritisk är att känna gränser, men också det första steget utöver dem, endast självkritiken kan legitimera självöverskridandet och göra det till bildning. Kritiken är medvetandet om att språnget mot det oändliga är förgäves om man inte däri inbegriper sin egen ändlighet, att varje system nödvändigtvis också är ett fragment och att endast ett ‘system av fragment’ kan göra sanningen rättvisa.” (Heidegren 1984 s. 102) Schlegel skrev også at “lyriske dikt er romantiske fragmenter” (her sitert fra Völker 1986 s. 29).

“Friedrich Schlegel’s account of a fragment as a kind of organism, and particularly as an animal such as “a porcupine,” establishes an analogy between the fragment and organic unity. In other words, both the fragment and organic unity are grounded in the notion of a system in relation to an autonomous individual life. While publishing the journal *Athenaeum* (1798-1800), Schlegel conceives of the fragment not as something opposed to the whole but as an independent organism; the autonomy of a fragment can be compared to that of an individual who is complete in him- or herself and at the same time a member of the humankind. By highlighting the significance of the fragment in the Romantic writing, I contest Sophie Thomas’s claim that “we now privilege the fragmentary and the discontinuous,” whereas “once literary critics emphasized the importance of the

organic whole in Romantic aesthetic ideology” (512). I will contend that the fragment entails an organic system that is contingent both upon a poetic form and upon an organic individual, particularly in relation to Wordsworth’s autobiographical poem, *The Prelude*. The poem showcases life-writing that inevitably hinges upon the transformation of fragmented and dispersed memories into the imaginative reconstruction of the poet’s own life. The fragment as a trope both for a poetic form and an individual human being connotes a strong sense of autonomy. This concept of autonomy implies an independent life that by definition claims freedom not only from contingency but also from external authority, according to the Kantian definition of Enlightenment (*Aufklärung*).” (Mikyung Park i http://210.101.116.28/W_kiss3/08104040_pv.pdf; lesedato 31.07.12)

“Schlegel inspires the idea that fragments gain special import in the emergence of the concept of individuality during the Romantic period. In the wake of the French Revolution, individuality comes to carry the idea of individual freedom, which guarantees both the singularity and universality of an individual experience. Schlegel makes it clear that “all systems” are none other than “individuals just as all individuals are systems at least in embryo and tendency”; therefore, “every real entity” is “historical” and individuals do “contain within themselves whole systems of individuals” (*Athenaeum Fragments* 242).” (Mikyung Park i http://210.101.116.28/W_kiss3/08104040_pv.pdf; lesedato 31.07.12)

“Schlegel’s attempt to theorize and practice fragmented writing coincides with the popularity of the fragment form of literature or art in Great Britain in the late eighteenth and early nineteenth centuries. For the recent decades, critics including Thomas McFarland, Marjorie Levinson, and Anne Janowitz have noted that the fragment occupies the center of Romantic concerns. The fragment as a literary form drew attention from Romantics including Friedrich Schlegel, Novalis, Samuel Taylor Coleridge, William Wordsworth, John Keats, Percy Bysshe Shelley and Lord Byron.” (Mikyung Park i http://210.101.116.28/W_kiss3/08104040_pv.pdf; lesedato 31.07.12)

Novalis hevdet at “Paradiset er noe som er splintret og spredt utover hele jorden”, og som fragmenter kan gi oss et innblikk i. Han oppfattet sine egne fragmenter som “Bruddstykker av den fortløpende samtalen i meg – blylodd” (Schulz 1969 s. 85). Det siste er en metafor: blyloddet som holder agnet ned i vannet (på tysk “Senker”). I verket *Det allmenne utkast* (1798-99, *Allgemeine Brouillon*) samlet Novalis fragmenter fra forskjellige vitenskaper – så forskjellige som fysikk, filosofi, matematikk, medisin og historie – til en encyklopedi eller det han ville at skulle bli en slags vitenskapenes bibel.

Den tyske dikteren Novalis’ *Blomsterstøv* (1798) består av fragmenter, aforismer og korte essay. Blomsterstøvet symboliserer små partikler og fruktbarhet. “As so many of Novalis’s fragments, the *Blüthenstaub* fragment on translation, is short and frustratingly cryptic.” (Pfefferkorn 1988 s. 50)

“The fragment has also produced numerous critical works: D. F. Rauber, “The Fragment as Romantic Form,” *Modern Language Quarterly* 30:2 (1969): 212-21; Maurice Blanchot, “The Athenaeum,” trans. Deborah Esch and Ian Balfour, *SiR*, 22. 2 (Summer 1983): 163-72; Thomas McFarland, *Romanticism and the Forms of Ruin: Wordsworth, Coleridge, and Modalities of Fragmentation* (Princeton: Princeton UP, 1981); Marjorie Levinson, *The Romantic Fragment Poem: A Critique of a Form* (Chapel Hill: U of North Carolina P, 1986); Anne Janowitz, *England’s Ruins: Poetic Purpose and the National Landscape* (Oxford: Blackwell, 1990); and Elizabeth Wanning Harries, *The Unfinished Manner: Essays on the Fragment in the Later Eighteenth Century* (Charlottesville, Va., and London: UP of Virginia, 1994). Rauber was the first to regard the fragment as the “ultimate Romantic form” in the sense that “it matches Romantic ideals and tone as fully and completely as the closed couplet matches the ideals of eighteenth-century neoclassicism” (214-15).” (Mikyung Park i http://210.101.116.28/W_kiss3/08104040_pv.pdf; lesedato 31.07.12)

Den tyske romantiske dikteren Ernst Theodor Amadeus Hoffmann ga ut romanen *Hankattens Murrs livsanskuelser samt fragmentarisk biografi om kapellmester Johannes Kreisler i tilfældige makulaturblader* (1820-22). I en samling fortellinger med fellestittelen *Serapionsbrødrene* (1819-21) finnes en tekst med tittelen “Et fragment fra tre venners liv”.

Den engelske romantiske poeten John Keats skrev dette fragmentet:

“This living hand, now warm and capable
 Of earnest grasping, would, if it were cold
 And in the icy silence of the tomb,
 So haunt thy days and chill thy dreaming nights
 That thou would wish thine own heart dry of blood
 So in my veins red life might stream again,
 And thou be conscience-calm’d – see, here it is –
 I hold it towards you.”

“The “ ‘This living hand’ fragment,” as it has come to be known, was found after Keats’s death in 1821 scribbled in the margin of a manuscript of a verse narrative Keats never finished. The fragment was never published in Keats’s lifetime, but only at the end of the nineteenth century. Furthermore, Lipking has pointed out that the scholar who discovered the lines, H. B. Forman, was subsequently revealed to be a forger and perpetrator of hoaxes, as well as a would-be poet himself who felt that his poetic talent had not been generally appreciated. Putting these circumstances together, Lipking speculates that Forman, not Keats, may be the author of the lines.” (Lentricchia og McLaughlin 1990 s. 172)

Den franske symbolisten Stéphane Mallarmé gjør fragmenter om til symboler for å peke mot en fullkommenhet som nærmer seg: “Fragmenter er ideens bryllupstegn.” (siteret fra Friedrich 1988 s. 117) Den franske symbolistiske forfatteren Paul Valéry skrev at “et verk dør ved å bli ferdigskapt” (siteret fra Quinsat 1990 s. 33). I 1928 hevdet Valéry at den moderne kunstner ikke vil “lukke et verk”, og at en mengde moderne verk “opløser seg i storartede fragmenter, der kunstneren med hvert fragment arbeider *imot* helheten” (siteret fra Tadié 1994 s. 122).

Sigmund Freuds korte avhandling *Bruddstykke av en hysteri-analyse* (1905; tysk tittel *Bruchstück einer Hysterie-Analyse*) signaliserer beskjedenhet og bevissthet om at resultatene er foreløpige og bare én del av en stor helhet.

Den franske dikteren René Chars *Hypnos' blader* (1946) er en fragmentsamling, eller en blanding av dette og en diktsamling. Blant andre franske forfattere som har gitt ut fragmenter, er Georges Perros (*Limte ark*, 1960-78), Julien Gracq (*Begynnelsesbokstaver*, 1967) og Pierre-Albert Jourdan (*Fragmenter*, 1979).

Andre eksempler på fragment-utgivelser:

Johann Kaspar Lavater: *Fysionomiske fragmenter til fremme av menneskekunnskap og menneskekjærlighet* (1775-78)

Charles Baudelaire: *Spindel* (1851; fransk tittel *Fusées*)

Walter Benjamin: *Zentralpark* – posthumt publiserte fragmenter av den tyske filosofen

Emil Boyson: *Skumring mellom Sjøiler: Fragmenter av en diktsyklus* (1932)

Paul la Cour: *Fragmenter af en Dagbog* (1948) – hovedsakelig filosoferende tanker og aforismer

Martin Buber: *Møte: Selvbiografiske fragmenter* (1960)

Fernando Pessoa: *Uroens bok* (på norsk 1997) – kontoristen Soares forteller om sitt liv og sine tanker i en serie fragmenter

Sven Kærup Bjørneboe: *De siste spørsmål: Fragmenter* (1999)

Tommy Olsson: *Knust: Kritiske fragment 2000-2006* (2008)

“Fernando Pessoa. Portugisisk forfatter født 1888, død 1935. Ukjent i samtiden, men regnes nå som en av Europas fremste moderne forfattere. [...] “Uroens bok” regnes som et av litteraturhistoriens viktigste verker. Den kom først på norsk i 1997. [...] Pessoa fikk bare utgitt én bok mens han levde. Etter hans død, fant man

27.000 ulike tekstfragmenter i en svær amerikakoffert. Mange av disse er med i “Uroens bok”. [...] “Uroens bok” er like god samme hvor man starter – her eller der og gjerne midt i, dette er tross alt en bok uten fortelling. - Den er uten plott. Uten handling. Uten persongalleri. Uten alt det man forbinder med nesten alle bøker som skrives i dag, eller ble skrevet før i tida. Slå opp hvor som helst, les hva som helst – det vil alltid være noe interessant.” (<http://www.dagsavisen.no/kultur/driver-bokhandel-med-kun-n-bok/>; lesedato 27.03.14)

Den russiske 1800-tallsforfatteren Leo Tolstoj planla en roman som skulle handle om en russisk godseier, men det er bare bevart et fragment av prosjektet, et fragment med tittelen “En russisk godseiers morgen” (publisert i 1856) (Lettenbauer 1984 s. 16).

Den tyske filosofen Theodor W. Adornos bok *Minima moralia* (1951) består av fragmenter og aforismer. “Adorno skreiv dei 154 fragmenta i *Minima moralia* mellom 1944 og 1947. Den tyske førsteutgåva av boka kom ut i 1951. Ideen til samlinga fekk han under det langvarige eksilet frå naziregimet. [...] “Splinten i ditt øye er det beste forstørrelsesglasset”, seier han i fragmentet “Dvergfrukt”.” (Odd Magnus Grimeland i <http://old.dagotid.no/nyhet.cfm?nyhetid=896>; lesedato 16.05.17)

Den østerrikske filosofen Ludwig Wittgensteins bok *Zettel* ble utgitt parallelt på engelsk og tysk i 1967 og inneholder fragmenter som filosofen har klipt ut fra lengre maskinskrevne manuskripter. Han samlet dem i en skuff med påskriften “Zettel”. Utgivelsen “collects fragments from Wittgenstein’s work between 1929 and 1948 on issues of the mind, mathematics, and language. [...] The fragments were kept in a box and were not strictly ordered. Many have marks showing changes and improvements made after they were cut from the typescripts: some have remarks added in handwriting. Editing the collection for publication was thus a task of considerable difficulty. Since *Zettel* was first published, further research has been carried out on the fragments and minute comparisons have been made with their typescript and manuscript sources, revealing certain inaccuracies and misinterpretations in the first editing of the work. The second edition corrects these shortcomings and includes new explanatory footnotes: a detailed index, compiled by Stephen Amdur, has also been added.” (<https://www.bokkilden.no/moderne-filosofi-etter-1800/zettel-ludwig-wittgenstein/>; lesedato 29.10.20)

“Når har Penguin gitt ut [Vladimir] Nabokovs siste manuskript, med undertittelen “En roman i fragmenter”. Det er en korrekt beskrivelse. Nabokov skrev sine manus på indekshort, og Penguinutgaven avfotograferer et av kortene på hver side, med teksten gjentatt under kortene. Til sammen er det kanskje en novelle, ingen roman.” (*Dagbladet* 16. januar 2010 s. 64)

Amerikaneren Thomas Pynchons roman *Against the Day* (2006; på norsk 2011) har blitt beskrevet som “en vrimmel av referanser – matematiske, lyriske, trash-

kulturelle, vitenskapshistoriske, mystiske, mytiske – og Pynchon utnytter til fulle det fremste fortrinnet til formen han har valgt seg: At den litterære fragmenteringen gir plass for fragmentert viten. Og, spør Pynchon mellom linjene, kan sann viten være noe annet enn oppstykkede, halvfordøyde brokker? Vel kan vi utvikle kompliserte ligninger og avtvinge naturen stadig nye hemmeligheter, vi kan gjøre medisinske fremskritt og skape forbløffende maskiner, men om 500 år virker vi som tilbakestående raringer som ikke visste stort. [...] Menneskets største skavank er for Pynchon vår tro på at vi fatter og mestrer alt, når vi samtidig ikke skjønner bæret.” (*Morgenbladet* 6.–12. mai 2011 s. 38)

Stig Sæterbakkens roman *Ikke forlat meg* (2009) “er ei bønn frå innsida av angstkvadratet, boren fram i laust samanvovne, men strengt uthogne fragment.” (*Morgenbladet* 18.–24. september 2009 s. 37)

Modernistisk lyrikk har ofte et fragmentarisk preg, og dette henger sammen med at det brukes færre fullstendige setninger i lyrikken (med subjekt, verbal, objekt osv.). Moderne lyrikk er “setningsfiendtlig” (Friedrich 1988 s. 153).

At den amerikanske skuespilleren Marilyn Monroe “skrev et og annet dikt har vært kjent, men at hun etterlot seg skriftlige budskap nok til å fylle to pappkartonger, er blitt en liten sensasjon. Dikt, brev, dagboknotater, matoppskrifter, handlelister. Følsomme betroelser om kjærlighetsforhold og ekteskap, frykten for å miste grepet om tilværelsen og marerittet hun opplevde som offer for overgrep og som psykiatrisk pasient. Skriverier om drømmen om å bli en virkelig stor skuespillerinne. Alt hun noterte ned, er nå blitt til Marilyn Monroes samlede verker, utgitt i ett bind. Boka er oversatt til dansk, med tittelen “Fragmenter – digte, personlige notater og breve”. Her finnes alle tekstene, avbildet i faksimile etter originalen slik Marilyn Monroe førte dem ned. Maskinskrevne ark, med rifter og feilslag. Notater med overstrykninger, drodlerier og tilføyelser. Dikt skrevet på brevpapir med logoer fra kjente hoteller som Waldorf-Astoria og Beverly Hills Hotel.

[...]

Hjælp, hjelp

Hjælp

Jeg mærker livet komme nærmere

når alt, jeg ønsker

er at dø

Skrig –

Du begynte og endte i luften

men hvor var midten?

(Fra 1958)” (*Dagbladets Magasinet* 11. desember 2010 s. 59)

Amerikaneren David Shields manifestbok *Reality Hunger* (2010) er et angrep på oppdiktet litteratur og forsvar for sjangrer som selvbiografi og essay. Boka “er samansett av 618 nummererte punkt, sortert lausleg alfabetisk og tematisk over vel

to hundre sider. [...] Fragmentformen opnar [...] for konstallasjonar av idear som er i stand til å kaste lys på kvarandre. [...] redigert som mosaikk” (*Morgenbladet* 9.–15. april 2010 s. 36-37)

Sunniva Lye Axelsens roman *Følgje meg alle mine dager* (2011) “er ein strengt komponert liten roman. I dei fragmenterte tekstane får vi innblikk i den gamle kvinnas kvardag, og dei mange nederlaga hennar. [...] [Romanen inneholder] fleire lyrisk prega, mest afatiske fragment, som gjer boka stilistisk interessant.” (*Morgenbladet* 23. – 29. september 2011 s. 44)

Anders Olssons bok *Skillnadens kunst: Sex kapitel om moderna fragment* (2006) setter ikke bare “in det poetiska fragmentet i ett större historiskt sammanhang, utan också närläser dess förekomster i moderna författarskap som Bengt Emil Johnsons, Katarina Frostensons och Ann Jäderlunds. Vägen går från renässansens fragmentintresse via romantikernas införande av fragmentet som egen litterär genre, och därpå knyter Olsson samman arton- och nittonhundratalets fascination för aforismen med den betydligt längre fragmenttraditionen. Det avslutande kapitlet utgör en diskussion kring den obegriplighetsdebatt som har drabbat många som ägnat sig åt ett fragmentariskt skrivande, från Friedrich Schlegel till Ann Jäderlund.” (<https://www.svenskaakademien.se/en/svenska-akademien/ledamots-register/olsson-anders>; lesedato 28.08.19)

“Fragmenter i Riksarkivets fragmentsamling utgjør det eneste bevarte middelaldermaterialet av Frostatingslovens verdslige del og en betydelig del av det som er bevart av middelaldermateriale av lovens kristenrettsdel. På det ene fragmentet er det en stor dekorert initial, som er et fremragende eksempel på middelalderens manuskriptkunst. Fragmentene ble til da man på 1500- og 1600-tallet kuttet opp middelaldermanuskripter i mindre biter som så ble brukt til innbinding av regnskaper m.v.” (<http://www.arkivverket.no/arkivverket/Arkivverket/Riksarkivet/Norges-dokumentarv-Riksarkivet/Fragmenter-av-Frostatings-loven-ca.-1260>; lesedato 30.01.17)

“- Sjå her, korleis boka er forsterka med påsydde bitar av pergament. Tor Weidling viser fram ei rekneskapsbok frå 1624-25. Dei små lappane som er festa til bokryggen, er tydeleg klipte ut av ei handskriven latinsk bok. - Dette er utklipp frå den latinske bibelen, som er brukt til å binde inn lensrekneskap på 1600-talet, fortel Weidling. Han er førstearkivar i Riksarkivet, og saman med forskingsbibliotekar Espen Karlsen ved Nasjonalbiblioteket har han i årevis studert den gamle fragmentsamlinga her i Riksarkivet. Samlinga inneheld mellom fem og seks tusen fragment – brottstykke av bøker frå mellomalderen handskrivne på pergament, det vil seie preparert skinn. Nokre fragment kan vere små lappar, medan andre er heile, lause boksider.” (*Forskerforum* nr. 8 i 2016 s. 29)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>